

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

14. De Delectatione morosa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

destini meritò reprobatur ac damnatur, actus vero publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cæremoniz defectu accusatur, est enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictionem, de non vtendo vero clandestino, est præceptum propriè substantiale. Et hinc sequitur, quòd non solum vsus sed etiam actus vnus coniugij per se clandestini, etiam cum sterili seu vetula, quæ non potest concipere, quantumcunque occultus est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus propter damnationem ecclesiæ damnantis omnem contractum, & concubitum clandestinum in sua specie, ac per hoc omnè concubitum & contractum clandestinum, & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè consummandi, damnationem suæ speciei incurrit.

TRACTATVS DECIMVSQVARTVS.

De Delectatione morosa in tria
quæ sita diuisi s.

S V M M A I V M.

- 1 Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.
- 2 Num vidua, quæ voluntarie delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.
- 3 Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morose.

I R C A actum coniugij, quoniam multa scripsimus in commentarijs præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædam etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertransendum est. Incidenter tamen dubia aliqua de delectatione morosa soluendo.

D V B I V M I.

An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.

E S T autem primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniugali cū tali muliere si esset vxor sua, & voluntarie delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij, quoniam pro parte negatiua est quòd delectatio est de actu licito, in quantum quòd consensus in huiusmodi actum nō est peccatum, si enim consensus in actum non est peccatum, a fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte vero affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauēs huiusmodi delectationem, vt peccatum mortale.

Ad hoc dicitur, quòd sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam discernendum est inter consensus & delectationem, quoniam tam consensus, quàm desiderij ferri potest in obiectum, vel absolute, vel conditionaliter, potest enim quis desiderare cibum absolute, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione, puta si non esset dies ieiunij. Et quòd dicimus de actu, idem intellige de delectatione consequente actum exterius exercitum, nam potest quis

desiderare delectationem cibi & absolute, & sub conditione puta velle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum, & concubitum siue absolute, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolute, sed ex hoc ipso quòd inest huiusmodi delectatio voluntarie, est simpliciter, & absolute delectatio. Vnde cum aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter, id est si esset sua, nō peccat, quoniam desiderium obiectum habet rectæ rationi consonum, sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionaliter cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis, quoniam conditionalis nihil ponit in esse, huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntarie. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum, quatenus est conditionale, ac per hoc redit ad naturam sui generis, scilicet delectationis morose de illicito concubitu. Ex hoc nanque quòd actus vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem, sequitur quòd relinquat eam in genere delectationis voluntarie de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quam relinquere illam in specie delectationis voluntarie de concubitu, ac si illa conditio nō esset cogitata, & hoc est quòd timorata conscientia vtriusque sexus testantur.

Et per hoc patet solutio ad obiectum, quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exterius illiusque delectationem sub conditione, & de præsentis delectatione voluntaria de eodem actu eademque delectatione cogitata. Nec est verum, quòd præsens delectatio sit de actu licito, quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

D V B I V M I I.

An vidua, quæ voluntarie delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

S E C U N D U M dubium est, an vidua quæ voluntarie delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

Ad hoc dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale. Et ratio est, quia eiusdem moris est delectari de præterito, præterito, vel futuro: huiusmodi enim differentie non variant speciem moris de bono in malum, & propterea sicut simpliciter, & absolute, viduæ consensu approbatio potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo: et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili, iudex enim functus officio, potest voluntarie delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ, nec solum intus potest delectabiliter memorari, verum potest etiam delectabiliter hæc enarrare, vt patet. Idem autem rem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione, & factio vindictæ, & cuiuscumque alterius actus, memoria enim de iustis seu licitis, eodem more est delectabilis, quòd & ipsa iusta & licita fuerint delectabilia.

Aduertendum tamen est hic, quòd aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitantibus illam: nā stat quòd ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immunitis sit secundum se ipsam a peccato mortali, & tamen ipsamet, vt annexum habet malum aliquod (puta pollutionem, vel delectationem interiorem,

teriolem, consequentem uelleitatem actus similis præterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia uenera quantumcunque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiscentiam carnis, motusque quietiam non præcipiente intellectu insurgunt (vt experientia testatur) ideo si uiduæ delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinae animæ ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationem annexarum (vt communiter uidentur accidere uoluntariè immorantibus in memorijs talibus) tenetur euitare huiusmodi memoriã, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoriã communiter sunt peccata uenialia, quia carent pia necessitate & utilitate.

D V B I V M I I I.

An uoluntaria delectatio de uisa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morose.

Tertium est, An uoluntaria delectatio de uisa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ. Et est ratio duobus, quia simile uideretur iudicium de delectatione omnis sensus: sed uoluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam. ergo & de uisa.

Ad hoc dicitur, quod quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est a natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris uisus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio uoluntaria de ipsa uisa aut tacta nõ est mala. Verum inter tactus & alios sensus est quo ad propositum differentia in hoc quod uisus mulieris pulchræ secundum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte uidentis ad malum

ordinetur, tactus autem per oscula & amplexus, ut est secundum tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum, scilicet oculorum, amplexum, & huiusmodi, est secundum se a natura ordinata ad uenera, delectatio autem uisus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, ut illa ob so lam delectationem exercitata sint libidiosa, uisus autem minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum, &c. extra coniugium illicita est, & secundum se mortalis (vt in commentarijs præcedentibus libri diffuse declaratum est) ita uoluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morosæ. Et per oppositum, quia uidere mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad uenera, ideo delectabiliter uidere mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum, ac per hoc delectabiliter cogitare de uisa muliere pulchra nisi otiosè uel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum, multi enim ex aspectu mulierum corruerunt, ut patet de Dauid, &c.

Et hæc sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui Tho. ac per hoc pro commentarijs integris super tota summa eiusdem, ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipsius diui Tho. utilitatem autem ecclesiæ. Sub correctione sanctæ sedis Apostolicæ (in qua nunc sedet Leo decimus Pontifex Maximus) cui & scripta & scribenda omnia submissa semper esse uolo. Romæ die 19. Decembris. Anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo uigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimo secundo, Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS.
D. D. IULIVM MEDICEM S. RO. ECC.
PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VI-
cencellarium, Tractatus de Indulgentiis, Thomæ
de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xysti.

P R O L O G V S.

Satis constat, pater amplissime, inter eos thesauros qui ab apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem per ecclesiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum uarias & pontificij iuris Theologiæ professorum opiniones esse animaduertere, libuit mihi pro mea consuetudine qui omnes meas lucubrationes ad ecclesiæ utilitatem semper contuli, pro uirili mea, id quoque in summam compendiumque redigere, quid illud denique sit quod tanquam ratum certumque de huiusmodi remissionibus habeamus. Nostrium uero de hæc opusculum tibi iure optimo dedicandum censeo, tum sequutus illorum morem qui principibus uiris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualem te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt, ut sub illorum auspicijs honestati, gratiores in uulgus prodeant. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis X. benignitate, in sacrum Rom. eccle. Senatuum accitus, in clytæ familie uestræ in uariis, ac seorsum & singulis uestrum, tibi que præsertim (quem præcipuum mihi patronum dominumque elegi) & meipsum, & omnes ingenij mei foetus dedicandos esse cognosco. Ad doctiam quoque quum tu Ro. eccle. vicecancellarius diuo suffectus sis Laurentio, cuius est officium sedis Apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare, iure quodam suo nostrum hunc libellum, in quo agitur de spiritua libus ecclesiæ thesauris, ut patronus ac præses tibi uendicas & asciscis. Oro itaque amplitudinem tuam, ut ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRA-